

5. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://bankografo.com/>
6. Національний банк України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт// Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
7. ПАО КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт// Режим доступу : <http://privatbank.ua/>

Джаббарова С.Р., Зубкова В.І.

УДК 658.14/.15:339.1

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** У статті дано визначення поняттям «прибуток», «фінансові результати підприємства», «власний капітал». Розглянуто динаміку структури капіталу підприємств України за останні роки. Проведено аналіз власного капіталу торговельного підприємства. Зроблена оцінка впливу факторів на власний капітал торговельного підприємства з допомогою трьохфакторної моделі Du Pont. Представлені основні напрями підвищення прибутковості підприємств, а також заходи щодо поліпшення ефективності використання власного капіталу підприємств.*

***Ключові слова:** прибуток, збиток, фінансові результати, нерозподілений прибуток, чистий прибуток, власний капітал.*

***Аннотация.** В статье дано определение понятиям «прибыль», «финансовые результаты предприятия», «собственный капитал». Рассмотрена динамика структуры капитала предприятий Украины за последние года. Проведен анализ собственного капитала торгового предприятия. Произведена оценка влияния факторов на собственный капитал торгового предприятия с помощью трехфакторной модели Du Pont. Представлены основные направления повышения прибыльности предприятий, а также меры по улучшению эффективности использования собственного капитала предприятий.*

***Ключевые слова:** прибыль, убыток, финансовые результаты, нераспределенная прибыль, чистая прибыль, собственный капитал.*

***Summary.** The article provides definitions of such notions as "profit", "financial results of enterprise", "equity". Dynamics of capital pattern of Ukrainian enterprises by the main types of economic activities of late years has been reviewed, which made it possible to estimate the share of equity of enterprises in aggregate of branches of national economy of Ukraine, results have been analyzed and problems have been detected. The analysis of commercial establishment equity has been performed and dependence of equity amount on business of enterprise has been substantiated. The results of equity dynamics have been supplemented by the estimate of impact of factors on the equity profitability by the instrumentality of a three-factor model Du Pont in the last two years. The factors which detect effectiveness of enterprise running have been elicited. Their degree of impact on equity has been estimated and tendencies in their changes and importance have been analyzed. The article suggests the main methods to raise the profitability of enterprises own financial resources. The main ways to raise the profitability of a commercial establishment have been performed, as well as the measures to improve the profitability of using and distribution of the equity of the enterprise.*

***Keywords:** profits, losses, equity, income, retained earnings and net income.*

Постановка проблеми. Основою економічного розвитку та стабільності підприємства є його стійкий фінансовий стан, який залежить від співвідношення власних та залучених засобів. З них власний капітал є основою самостійності і незалежності підприємства. А так як більшість торговельних підприємств збиткові, то це негативно впливає на суму власного капіталу, та відповідно на фінансовий стан підприємств.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження сутності категорій «прибуток» та «фінансові результати» набуло широких масштабів. Проблему прибутку досліджували представники класичної школи, зокрема А. Сміт, Д. Рікардо, В. Петті, К. Маркс та інші. Цьому питанню і нині присвячується багато праць вітчизняних науковців і практиків: І. О. Бланк, С. В. Мочерний, І.М Бойчук, Т. В. Савицька, А. С. Філімоненков, А. М. Поддєрьогін.

Метою даної статті є дослідження та обґрунтування впливу фінансових результатів на формування власного капіталу підприємства.

Постановка завдань. Для реалізації поставленої мети, необхідно вирішити такі завдання:

- Провести аналіз структури капіталу підприємств України за основними видами економічної діяльності;
- На прикладі торгового підприємства розрахувати вплив факторів на власний капітал підприємства за допомогою трьох факторної моделі Du Pont;
- Виявити проблеми та пріоритетні напрями підвищення рентабельності власного капіталу і прибутковості підприємства.

Виклад основного матеріалу. Прибуток є найважливішим показником фінансових результатів. Ріст прибутку становить фінансову базу для самофінансування, розширення, відтворення, рішення проблем, соціальних та матеріальних потреб трудових колективів. За рахунок прибутку виконується частина зобов'язань підприємства перед бюджетом, банками та іншими підприємствами та організаціями.

Згідно з П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. [1]

Отриманий підприємством прибуток може бути використаний для задоволення різноманітних потреб. По – перше, він спрямовується на формування фінансових ресурсів держави, фінансування бюджетних витрат. Це досягається вилученням у підприємств частини прибутку в державний бюджет. По – друге,

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

прибуток є джерелом формування фінансових ресурсів самих підприємств і використовується ними для забезпечення господарської діяльності. [4, с. 89]

Місце власних фінансових ресурсів у формуванні капіталу(рис. 1.)

Рис. 1. Процес формування й використання власних фінансових ресурсів [4, с. 63].

Для одержання максимального прибутку підприємство повинне найбільше повно використовувати ресурси, що знаходяться в його розпорядженні.

За даними Головного управління статистики була простежена динаміка структури капіталу підприємств, за основними видами економічної діяльності (табл.1.).

Таблиця 1. Структура капіталу підприємств України за 2009-2011 рр., (%)

Область діяльності	Питома вага власного капіталу,%			Питома вага позикового капіталу,%		
	2009 г.	2010 г.	2011г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Сільське господарство	48,3	48,0	54,4	52,3	52,0	45,6
Промисловість	37,4	37,4	33,5	59,3	62,6	66,5
Будівництво	19,2	17,0	14,5	82,2	83,0	85,5
Торгівля	8,9	10,4	10,0	91,1	89,6	90,0
Діяльність готелів та ресторанів	39,1	38,8	43,0	59,5	61,2	57,0
Транспорт і зв'язок	55,4	55,6	52,1	45,9	44,4	47,9
Фінансова діяльність	41,3	42,0	57,8	55,1	58,0	42,2
Операції з нерухомістю, оренда	46,1	47,6	43,1	49,9	52,4	56,9
Освіта	73,4	73,0	69,8	26,5	27,0	30,2
Охорона здоров'я	50,0	46,6	43,3	51,7	53,4	56,7
Діяльність у сфері культури та спорту, надання комунальних послуг	42,4	47,1	37,9	57,6	52,9	62,1
Всього по народному господарству України	34,5	35,5	33,9	65,5	64,5	66,9

Джерело: складено автором на основі даних Головного управління статистики [2]

Як видно з табл. 1. питома вага власного капіталу знижується і склала 33,9% проти 35,5% в 2010 р. і 34,5% в 2009 р. Зниження частки власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів по підприємствах різних галузей господарювання викликано зниженням прибутку, збільшенням числа збитково працюючих підприємств та наявність у них непокритих збитків. У теж час найбільші частки власного капіталу спостерігаються в таких областях, як сільське господарство (54,4%), фінансова діяльність (57,8%), транспорт і зв'язок (52,1%) а також утворення (69,8%). Дані види діяльності вимагають від підприємств більш високої фінансової незалежності, тобто можливості покривати свої зобов'язання за рахунок власних, а не позикових коштів.

Власний капітал становить фінансову основу підприємства і відображається в першому розділі пасиву балансу. Основні моменти управління власного капіталу відображені у фінансовій політиці підприємства, які полягають у необхідному рівні самофінансування підприємства. Розробка цієї політики проходить у кілька етапів.

На 1 етапі аналізується сформований потенціал власних фінансових ресурсів: їх обсяг і динаміка в попередньому періоді, співвідношення зовнішніх і внутрішніх джерел формування власних ресурсів, стан коефіцієнт автономії та самофінансування. На 2 етапі визначається потреба у власних фінансових ресурсах.

На 3 етапі проводиться оцінка вартості залучення власного капіталу з різних джерел (внутрішніх і зовнішніх).

У результаті такої оцінки приймається управлінське рішення щодо вибору альтернативних джерел формування власних фінансових ресурсів. Власний капітал підприємства може збільшитися або за рахунок додаткових зовнішніх джерел (випуск акцій, внесок засновників), або за рахунок реінвестування отриманого прибутку. Коефіцієнт стійкості економічного зростання показує якими темпами в середньому збільшується власний капітал за рахунок фінансово - господарської діяльності.

Таблиця 2. Динаміка і структура власного капіталу підприємства за 2010-2012 рр.

Джерело власного капіталу	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Зміни (+,-)	
	сума	сума	сума	сума 2011- 2010	сума 2012- 2011
Статутний капітал	52,5	53	53	+0,5	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-170,3	-237	-152	-66,7	+85
Усього власний капітал	-117,8	-184	-99	-66,2	+85

У ході аналізу власного капіталу торговельного підприємства було виявлено, що протягом 2010 - 2011 рр. власний капітал мав від'ємне значення в результаті наявності нерозподіленого збитку.

У 2012 р. ситуація дещо змінилася у бік збільшення власного капіталу за рахунок отримання чистого прибутку, яка сприяла зниженню нерозподіленого збитку. (див. табл. 2)

Таким чином, більш ефективне управління прибутком торговельного підприємства дозволило збільшити власний капітал, тому підприємства повинні знаходити резерви по зростанню прибутку і зниженню собівартості продукції, але не на шкоду якості торговельного обслуговування і здійснювати її розподіл.

Для цього торговельні підприємства повинні вивчати купівельний попит, застосовувати методи по формуванню попиту і стимулюванню збуту, застосовувати гнучку систему ціноутворення.

Результати динаміки власного капіталу доповнюються розрахунком впливу факторів на рентабельність власного капіталу.

Якщо в результаті аналізу бухгалтерської звітності встановлено, що чистий прибуток, що припадає на власний капітал, зменшилася, то з'ясовують, за рахунок якого чинника це сталося:

- за рахунок зниження чистого прибутку на кожну гривню виручки від реалізації;
- менш ефективного управління активами (уповільнення їх оборотності), що призводить до зниження виручки від реалізації;
- зміни структури авансованого капіталу (фінансового левериджу).

Для оцінки впливу факторів на власний капітал використовують трьох факторну модель Du Pont. Вона допоможе виявити фактори, що визначають ефективність функціонування підприємства, оцінити ступінь їх впливу на власний капітал і скласти тенденції у їх зміні і значущості.

Модель Du Pont має такий вигляд:

$$ROE = \frac{ЧП}{ВР} \times \frac{ВР}{А} \times \frac{А}{ВК}, \quad (1)$$

де ЧП – чистий прибуток;

ВР – виручка від реалізації продукції;

А – сума активів;

ВК – власний капітал.

Методом ланцюгових підстановок розрахуємо трьох факторну модель Du Pont:

$$ROE_{п} = (60/378) * (378/43) * (43/(-184)) = -0,324;$$

$$ROE_{п} = (-106,8/378) * (378/43) * (43/(-184)) = 0,582;$$

$$ROE_{п} = (-106,8/200,9) * (200,9/43) * (43/(-184)) = 0,581;$$

$$ROE_{п} = (-106,8/200,9) * (200,9/13,9) * (13,9/(-184)) = 0,584;$$

$$ROE_{ф} = (-106,8/200,9) * (200,9/13,9) * (13,9/(-99)) = 1,084$$

Відхилення рентабельності власного капіталу відбулося за рахунок факторів:

- зменшення чистого прибутку(збитку) 0,582- (-0,324) = 0,906;
- зменшення виручки від реалізації продукції 0,581-0,582 = -0,001;
- зменшення суми активів 0,584-0,581= 0,003;
- збільшення суми власного капіталу 1,084- 0,584 = 0,5;

Загальне відхилення факту від плану 1,084 – (-0,324) = 0,76.

Поглибити факторний аналіз власного капіталу можна за рахунок збільшення складових у факторній моделі, використовуючи таку модель (спосіб часткової участі):

$$ROE = \frac{ЧП}{ВК} = \frac{ЧП}{ЧД} * \frac{ПЗ}{А} * \frac{ПК}{А} * \frac{ОА}{ПЗ} * \frac{ЧД}{ОА} = R_{чп} * K_{ОБОЛ} * K_{Фз} * K_{ПЗ} * K_{ПЛ}, \quad (2)$$

$R_{чп}$ – чиста рентабельність реалізації;

$K_{ОБОЛ}$

– коефіцієнт оборотності оборотних активів;

$K_{\text{ФЗ}}$ - коефіцієнт фінансової залежності;

$K_{\text{ПЗ}}$ - частка поточних зобов'язань у загальній вартості активів;

$K_{\text{ПЛ}}$ - коефіцієнт поточної ліквідності.

$$\Delta \text{ROE} = \text{ROE}^1 + \text{ROE}^0$$

$$\text{ROE}(\Delta R_{\text{ЧП}}) = \frac{\Delta R_{\text{ЧП}}}{\Delta R_{\text{ЧП}} + \Delta K_{\text{ООА}} + \Delta K_{\text{ФЗ}} + \Delta \text{Ч}_{\text{ПЗ}} + \Delta K_{\text{ПЛ}}} \Delta \text{ROE}; \quad (3)$$

$$\text{ROE}(\Delta K_{\text{ООА}}) = \frac{\Delta K_{\text{ООА}}}{\Delta R_{\text{ЧП}} + \Delta K_{\text{ООА}} + \Delta K_{\text{ФЗ}} + \Delta \text{Ч}_{\text{ПЗ}} + \Delta K_{\text{ПЛ}}} \Delta \text{ROE}; \quad (4)$$

$$\text{ROE}(\Delta K_{\text{ФЗ}}) = \frac{\Delta K_{\text{ФЗ}}}{\Delta R_{\text{ЧП}} + \Delta K_{\text{ООА}} + \Delta K_{\text{ФЗ}} + \Delta \text{Ч}_{\text{ПЗ}} + \Delta K_{\text{ПЛ}}} \Delta \text{ROE}; \quad (5)$$

$$\text{ROE}(\Delta \text{Ч}_{\text{ПЗ}}) = \frac{\Delta \text{Ч}_{\text{ПЗ}}}{\Delta R_{\text{ЧП}} + \Delta K_{\text{ООА}} + \Delta K_{\text{ФЗ}} + \Delta \text{Ч}_{\text{ПЗ}} + \Delta K_{\text{ПЛ}}} \Delta \text{ROE}; \quad (6)$$

$$\text{ROE}(\Delta K_{\text{ПЛ}}) = \frac{\Delta K_{\text{ПЛ}}}{\Delta R_{\text{ЧП}} + \Delta K_{\text{ООА}} + \Delta K_{\text{ФЗ}} + \Delta \text{Ч}_{\text{ПЗ}} + \Delta K_{\text{ПЛ}}} \Delta \text{ROE};$$

$$\Delta \text{ROE} = \text{ROE}(\Delta R_{\text{ЧП}}) + \text{ROE}(\Delta K_{\text{ООА}}) + \text{ROE}(\Delta K_{\text{ФЗ}}) + \text{ROE}(\Delta \text{Ч}_{\text{ПЗ}}) + \text{ROE}(\Delta K_{\text{ПЛ}}) \quad (7)$$

Висновок. Проведене дослідження показало, що власний капітал торговельного підприємства сформований переважно за рахунок фінансових результатів господарської діяльності. Щоб покращити ефективність використання власного капіталу, необхідно забезпечувати позитивну динаміку прибутковості за рахунок зростання обсягів реалізації і зменшення витрат обігу торговельного підприємства.

Для досягнення цього результату необхідно володіти ринковою ситуацією, своєчасно реагувати на зміни кон'юнктури ринку, проводити організаційно-управлінські реорганізації на підприємстві тощо.

Підвищення прибутковості діяльності підприємств торгівлі можливо досягнути шляхом вдосконалення системи управління підприємством, забезпечення зростання товарообігу і вдосконалення його складу і структури, оптимізації витрат підприємства та ведення їх чіткого обліку за місцем виникнення, підвищення ефективності використання основних фондів за рахунок підвищення частки торгової площі, а також застосування сучасного обладнання, підвищення продуктивності праці за рахунок за рахунок впровадження прогресивних форм торговельного обслуговування, вдосконалення торговельно-технологічного процесу і підвищення якості торговельного обслуговування.

Зростання прибутку дасть можливість для збільшення суми власного капіталу через такі його складові, як нерозподілений прибуток і резервний капітал.

Джерела та література:

1. П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» Затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31 березня 1999 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
2. Структура капіталу підприємств України за видами економічної діяльності за 2009 – 2011 рр. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Гринів Б. В. Економічний аналіз торговельної діяльності. – ТОВ "Центр учбової літератури", 2011. – 392 с. : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.books.ua/>
4. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств / За ред. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНУ, 2000. – 140 с.
5. Філімоненков А. С. Финансы предприятий / Учебн. пособие. – К. : Ника – центр, 2002. – 280 с.